

UNS CASTELLS DE PEL·LÍCULA: REPÀS A LES PRIMERES FILMACIONS CASTELLERES

*Pere Ferrando Romeu
Salvador Arroyo Julivert*

Paraules clau: castells, filmacions, vídeos, folklore, etnografia, documentació castellera.

Resum: Aquest treball aporta referències sobre les primeres filmacions en què, d'una manera directa o indirecta, apareixen castells. Les primeres referències se situen a començaments del segle xx. Una d'aquestes filmacions està referenciada a Valls durant les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela l'any 1911.

Abstract: There are even some references about early films in which some *castells* (human towers) appear in some way or other. The first references are set at the beginning of the 20th century. One of those recordings was made in Valls during the Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela¹ in 1911.

¹ A whole week local holiday held every 10 years in Valls.

En plena era digital, poder obtenir filmacions de les actuacions que es van realitzant és ben fàcil: en l'anonimat o a través d'alguna televisió, el cert és que a les actuacions castelleres importants sempre s'hi acostumen a trobar càmeres que recullen els esdeveniments.

Però, i quan les filmacions eren a l'abast d'uns quants aficionats? Sense televisió i amb unes càmeres sols a l'abast d'aquells a qui realment interessava el món del cinema amateur, poder trobar-ne documents es fa cada cop més difícil a mesura que es va retrocedint en el temps.

I si, a més, el que volem cercar és una manifestació concreta com són els castells, la tasca es complica encara més. Però com que tot esforç acostuma a tenir la seva recompensa, avui podem fer pública la localització d'una sèrie de pel·lícules on apareixen construccions castelleres, totes anteriors a la guerra civil espanyola del 1936–39, és a dir, d'un valor documental molt important i que fins ara no s'havien estudiat globalment i a fons com es mereixen. De retruc, hem aprofitat l'avinentsa per recollir diverses notícies que parlen d'altres pel·lícules, ara per ara malauradament desaparegudes, amb l'esperança que potser algun dia reapareguin al públic.

Com és prou conegut als manuals d'història cinematogràfica, la primera filmació que es va fer a l'estat espanyol fou l'any 1896, amb unes imatges preses a la catedral de Saragossa on es veu la gent sortint de missa. A partir d'aquí, l'invent es va escampar ràpidament. A Tarragona, l'any 1899, la premsa destaca que en un cinematògraf situat a la Rambla hi intercalaven diferents clixés de contingut localista entre una filmació i l'altra i que la gent va quedar "gratamente impresionados al ver que entre las vistas fijas que intercala con las del cinematógrafo, figuran la procesión del Viernes Santo en Tarragona, los Xiquets de Valls levantando una torre en la plaza de Olózaga" (*Diario de Tarragona*, 3-10-1899, ref. X. Güell a *El 3 de Vuit* 31-12-1998). Per bé que es tracta d'una imatge fixa, els castells apareixien ja a la pantalla gran quan encara no s'havia acabat el segle XIX.

Les càmeres eren allí

Volem deixar constància d'un parell d'esdeveniments en què es van alçar castells i es van tirar pel·lícules. No sabem explícitament que es filmés l'actuació o que alguna construcció aparegués de passada, però les circumstàncies fan pensar que és molt probable que així fos.

El primer d'aquests esdeveniments foren les festes de la Candelera del 1911 a Valls. A més de les tres càmeres fotogràfiques que van recollir diferents moments de l'actuació castellera del dia central, hi havia, durant aquells dies, una màquina de filmar. El resultat del seu treball fou una pel·lícula titulada *La Coronación de la Virgen de Valls*, que fou projectada set mesos més tard al Patronat Obrer de Tarragona durant la festa major de la ciutat tarragonina. El *Diario de Tarragona* del dia 26 de setembre destaca que "llamó la atención de los concurrentes, mucho más cuando

SALA VALLS

CINEMATOGRAF

PROGRAMA MONSTRUO
 PELS DIAS DE LA
FIRA DE VALLS

ESTRENA de la gran pel·lícula
 única á Espanya,
FESTA CATALANA
ELS XIQUETS
DE VALLS
fent els castells

ESTRENA del gran
Viatje en tren pels Alps

Grandiós ESTRENA de la pel·lícula de riurer,

Cridaneres frases per anunciar l'estrena d'una pel·lícula on apareixen els Xiquets de Valls, en un programa datable cap al 1907. (Arxiu Municipal de Valls).

en ella aparecen personas conocidas y vecinos de esta capital” (X. Güell a *L'Aleta dels Bordegassos*, 2002). Això d'aparèixer al cinema sempre ha cridat l'atenció...

L'altra celebració fou la Festa Major de Sabadell del 1930. Allí s'hi va desplaçar la Colla Vella dels Xiquets de Valls amb una actuació que molt probablement podria aparèixer en una filmació realitzada en el transcurs de la festa. Llegim l'aportació de l'historiador Xavier Güell: “L'obra, realitzada per Francesc Canyades amb l'ajuda del sabadellenc Joan Arús per a la Cinemateca Nacional (carrer Nàpols, 175, 1r 1a, Barcelona), seguint un encàrrec del Patronat Nacional de Turisme, va ser estrenada a Sabadell la nit del 24 d'agost en el cine Principal.” (*El Vallenc*, 5-9-2003).

A la recerca de la pel·lícula perduda

El següent pas nostre és descriure aquelles filmacions que sabem amb tota seguretat que hi apareixien els castells i que també, malauradament, estan, ara per ara, il·localitzables. Tant de bo, en un futur, algú ens doni alguna sorpresa i reapareguin aquests documents!

A l'Arxiu Municipal de Valls s'hi conserva un exemplar d'un programa del cinema local Sala Valls on anuncia, amb un avís grandiloqüent, “programa monstro pels dies de la Fira de Valls”, i textualment “estrena de la gran pel·lícula única a Espanya, Festa Catalana – Els Xiquets de Valls fent els castells.” El títol no pot ésser més explícit i el seu contingut ens hauria complagut d'allò més, però malauradament avui la cinta està desapareguda. Pel que fa a la datació, direm que l'al·ludida Sala Valls va obrir al públic el març del 1907 i que, segons parer de l'actual responsable de l'esmentat Arxiu, Jep Martí, la composició tipogràfica del programa referma la possible datació el mateix 1907.

I sense moure'ns de Valls ni de l'Arxiu Municipal, allí també es guarda, procedent del Fons Teatre Principal Municipal de Valls, un altre programa que anuncia “verdaders estrenos de importància i pel·lícules de gran novetat”. Aquest cop la projecció està perfectament datada pel dissabte i diumenge 7 i 8 de març del 1908. La sorpresa ens arriba quan llegim que una d'aquestes filmacions era “la de gran èxit Festa Major de Vilafranca de 1907, ab los Xiquets de Valls.” D'aquesta filmació en tenim més dades. Xavier Güell, en un treball publicat a *El Vallenc* (30-4-2004) documenta a propòsit d'aquesta cinta: “Palmira González, historiadora del cinema, ens aclareix que la seva fotografia i la direcció artística i tècnica van anar a cura de Fructuós Gelabert Badiella, el pioner del cinema a Catalunya. Altres dades són que va produir-se als estudis Films Barcelona (Empresa Diorama) el mateix any 1907, sumava un metratge de 120 metres i també incloïa les evolucions dels gegants, el ball de diables, el drac, ball de gitanes i altres comparses.” Llàstima de la seva desaparició, car seria un document d'indubtable interès, no sols pels castells, sinó per tot allò relatiu a la festa major vilafranquina. Pel que fa a l'actuació casteller, casualitats de la vida, si ens basem en les informacions que ens han arribat fins avui sabem

PALAU RECREATIU

CINEMATOGRAF

↔ Carrer Nou, núm. 2 ↔

Grans sessions pera avuy dissapte y demá diumenge 7 y 8 de Mars

Verdaders ESTRENOS de importancia.
Pelicoles de GRAN NOVETAT.

Entre elles la de gran éxit FESTA MAJOR DE
VILAFRANCA DE 1907, ab los

XIQUETS DE VALLS

Presentació dels
aplaudits artistes
excéntrichs mu-
sicals

Mrs. Guillot

Acompanyament de piano pel renombrat pianista D. JOAN GIRÓ.

La semana entrant se projectará LA PASSIÓ Y MORT DE JESUCRIST.

Las funciones comensarán ab tota puntualitat. Las de tarde desde las tres y mitja. Las de nit desde las nou.

PREUS Preferencia 25 centims. Entrada 15 cèntims. Niños 10 cèntims.

Imp. «La Catalana» de E. Castelló, Arrab. 910

Programa de cinema del 1908 on s'anuncia la projecció d'una pel·lícula sobre la Festa Major de Vilafranca amb actuació castellera inclosa. (Arxiu Municipal de Valls).

que, precisament, els castells alçats aquell any a Vilafranca no van anar a càrrec dels Xiquets de Valls, sinó de la colla que existia llavors al barri de Gràcia de Barcelona i que, per fotografies que es conserven, van assolir el quatre de set i el pilar de cinc. Un altre document gràfic d'indubtable valor, perdut en el temps.

La tercera correspon a la projecció de diferents curts —*quadres*, en el llenguatge de l'època— que reproduïen diversos aspectes de les festes que la ciutat de Valls va celebrar en commemoració del centenari de la batalla contra les tropes de Napoleó al Pont del Goi. Els actes van transcórrer durant els tres darrers dies del mes de febrer del 1909 i, al cap de quatre dies, el dijous 4 de març del 1909 ja s'anunciava al Cine Valls l'estrena de “la hermosísima película de palpitante interés local” amb un total de 8 quadres —de pocs minuts de durada cada un— entre els quals hi veïem anunciats, amb el número 2, “Bailes populares, gigantes, enanos y Xiquets de Valls, en la plaza de Prim”; amb el 4, “Los Xiquets de Valls levantando sus torres frente al Ayuntamiento”, i amb el 8 i últim, “Suelta de palomas mensajeras, los Xiquets de Valls sobre el puente y paso de la Caballería”. La premsa valenciana —segons la informació que ha fet pública X. Güell a *El Vallenc* (30-4-2004)— va elogiar l'esdeveniment i va anunciar que la cinta es passaria a la Sala Mercé de Barcelona perquè poguessin visionar-la els vallencs residents a Barcelona. També el *Diario de Tarragona* va comentar la filmació fent-nos sabedors que havia estat obra d'Albert Marro Fornelio i que eren “muchos centenares de metros que han de exhibirse en Valls y que recomendamos á los dueños de los cinematógrafos de aquí” (X. Güell, 2004). Pel mateix Güell, avui sabem que la colla “protagonista” fou la Vella valenciana. Segons ens ha manifestat l'arxiver valenc Jep Martí, que ens ha facilitat una còpia de l'esmentat programa, aquestes filmacions s'anaven projectant periòdicament als cinemes valencs fins ben entrada la dècada dels anys trenta, i desaparegueren després definitivament.

El 23 de juny del 1918 va tenir lloc la inauguració de la Biblioteca Popular valenciana, coincidint amb la Festa Major local. Durant la celebració es van alçar castells al capdamunt del passeig dels Caputxins. En una de les fotografies que es conserven a l'Arxiu Municipal de Valls es pot observar perfectament que entre la multitud hi apareix instal·lada una càmera de filmar. Novament, gràcies a la pacient labor del vilanoví Xavier Güell, sabem que el Teatre Principal valenc va contactar amb la Casa Pathé Frères —una empresa francesa especialista en documentals i instal·lada a Barcelona des del 1906— perquè filmés els actes més destacats de la festa. Al programa d'actes s'hi fa constar aquesta “feliz idea de impresionar una película [...] con algunos de los actos [...], especialmente la ceremonia de la bendición de la Biblioteca, y la erección de los ‘castells’”. Pocs dies després, al mateix Teatre Principal s'hi va projectar la filmació. El resultat no podia ésser més satisfactori si ens atenem a les paraules d'Indaleci Castells a la sessió municipal del dia 9 de juliol: “Una empresa particular ha fet impresionar una película de les festes, i cal mencionar-ho perquè en ella's poden veure millor que no s'havien vist mai al cine, nostres castells. Son lo mes interessant de la película.” (X. Güell, 2004) L'expressió “millor que no s'havien

Imatge on apareix la càmera que va filmar la inauguració de la Biblioteca Popular de Valls el 23 de juny del 1918 i els castells que va alçar la Colla Nova de Valls. (Arxiu Municipal de Valls).

vist mai al cine” presuposa que Castells n’havia vistes d’altres, de filmacions castelleres al cinema. Com hem demostrat, de precedents no en falten.

I acabem l’exposició de filmacions desaparegudes amb una cinquena situada també a Valls. Observant diferents fotografies preses durant l’actuació de la Candelera del 1931, ens adonarem que al balcó principal de l’Ajuntament hi ha una persona que, càmera en mà, filma les evolucions dels Xiquets de Valls. També aquesta pel·lícula es troba, ara per ara, desapareguda.

Les supervivents

Si fins ara hem repassat filmacions que no han estat localitzades, tot seguit desglossarem les que han tingut més sort i han pogut arribar fins als nostres dies. Cal tenir present que l’any 1929 marca un punt d’inflexió en l’existència de filmacions. Fins llavors les càmeres eren a l’abast de molt poca gent, acostumaven a ésser pel·lícules de 35 mil·límetres i els reportatges anaven a càrrec de productores especialitzades. A partir del 1929, amb motiu de l’Exposició Universal de Barcelona, apareixen càmeres que enregistren principalment amb 9,5 mil·límetres, que arriben a ésser assequibles econòmicament a molta més gent. Gràcies a l’esmentat esde-

Tres de set de la Colla Nova durant les festes de la Candelera del 1931. Al balcó central de la Casa de la Vila una persona filma el castell. (Arxiu Municipal de Valls).

veniment, es dispara la venda de filmadores, un fenomen idèntic que es repetiria 63 anys després, a la mateixa Ciutat Comtal, amb motiu de les Olimpíades del 1992, on les càmeres de vídeo es van convertir en un autèntic fenomen social.

Fins a la guerra del 1936–39 que ens hem marcat com a data màxima, hem pogut trobar fins a deu pel·lícules on apareixen, amb major o menor protagonisme, els castells. Tan sols dues són anteriors a la popularització de les càmeres filmadores: una a Vilafranca i l'altra al Vendrell. Apaguem els llums i anem a visionar-les cronològicament.

1912, VILAFRANCA DEL PENEDÈS

Amb motiu de la inauguració del monument a Milà i Fontanals de la Rambla vilafranquina i de la nova façana de l'Ajuntament, obra d'Eugeni Campllonch, la vila es va disposar a celebrar-ho tot fent-ho coincidir amb la Festa Major del 1912. La filmació conté diferents escenes preses a la mateixa Rambla, on s'observa un pilar de quatre, una altra imatge del carrer de la Cort amb un tres de sis al fons i les més interessants preses a peu de plaça, al davant de l'ajuntament, on apareixen fragments de l'enlairament d'un quatre de set i d'un tres de set. Un dels detalls curiosos que cal tenir en compte és el fet que la gent aplaudeix en el moment del coronament, malgrat que llavors les construccions no es consideraven completades fins que es descarregaven. La colla que apareix a les imatges era la vallena Colla Nova de l'Escolà. La pel·lícula es troba dipositada a l'Arxiu Històric de Vilafranca.

1925, EL VENDRELL

Amb motiu de la Fira de Santa Teresa del 1925, es va realitzar una filmació que recollia alguns dels actes celebrats durant els dies 15 i 17 d'octubre. Aquesta pel·lícula, avui de titularitat municipal, porta per títol *Ferias y Fiestas de Santa Teresa. Vendrell. Octubre 1925*. Es tracta d'una filmació, com totes les que hem localitzat, de cinema mut, d'uns nou minuts de durada i que compta amb setze títols interns redactats en castellà. Els castells reapareixien al Vendrell després de vuit anys d'absència i la pel·lícula en deixa constància recollint algunes de les construccions aixecades per la Colla Nova de l'Escolà al camp de l'Estadi Vendrellenc. La filmació d'una part d'aquesta actuació es va fer al matí del dia 17 d'octubre durant els actes del festival infantil celebrat al camp de futbol. Concretament, aquesta actuació s'anuncia en l'onzè títol de la pel·lícula com "Los xiquets de Valls y sus típicos castillos". Les seqüències recollides són l'enlairament d'un tres de sis en el moment que comencen a pujar els dosos fins que el castell és carregat i l'aleta es disposa a baixar.

La filmació mostra clarament que l'actuació està acompanyada musicalment per les gralles dels Romeas —que toquen d'esquena al càmera—, i és la primera filmació en què els veiem en acció.

Després d'un tall, el càmera ens mostra breument el pas d'un pilar de quatre caminant pel camp de l'estadi. Ambdós castells —el tres de sis i aquest pilar— no constaven en la crònica publicada (*Baix Penedès*, 24-10-1925).

A més, la filmació recull, en uns breus instants, la colla de castellers precedits pels Romeas de pas per la carretera del Dr. Robert, tot formant part del seguici de la manifestació escolar que tingué lloc el migdia del mateix dia 17.

Aquesta actuació castellera filmada del 1925 al Vendrell té una doble importància a escala local: en primer lloc, perquè suposa la represa de l'activitat com a plaça després de vuit anys sense castells, i, en segon lloc, pel fet que entre els 47 castellers presents en aquella fira, 30 eren vendrellencs i tan sols 16 eren vallencs (*Món casteller*, vol. I, p. 368). S'iniciava la prèvia a una renaixença que sorgiria al cap d'un any.

Aquesta pel·lícula es va poder veure l'any 1970 al cinema teatre Brisamar de Coma-ruga. El 2003 la va recuperar l'Ajuntament del Vendrell, que l'ha divulgada durant la darrera edició de la Fira de Santa Teresa a l'estand municipal.

1929, VILAFRANCA DEL PENEDÈS

A la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya es conserva una cinta en la qual, amb el títol *Vilafranca del Penedès. Fiesta Mayor de 1929*, es poden visionar diferents aspectes de la festa local. Són un total de 80,50 metres de pel·lícula de 35 mil·límetres. Hi apareix un total de 13 intertítols, un dels quals s'anomena "Los Xiquets de Valls levantando sus admirados castillos".

Dins d'aquestes seqüències hi apareixen diferents moments de l'enlairament d'un tres de sis aixecat per sota i una torre de sis; i, des d'un altre angle —la mateixa càmera que canviava de posició?—, un pilar de cinc al balcó. Aquell any sabem que va actuar l'única colla existent a Valls i que, efectivament, va alçar els esmentats tres castells a més del quatre de set i intentar el tres de set.

1930, VILAFRANCA DEL PENEDÈS

Sota el títol *Reinaré*, el vilafranquí Antonio Güell Cortina va editar una pel·lícula on s'intercalen imatges anteriors i posteriors a la guerra civil. Aquest document també és dipositat a l'Arxiu Històric de Vilafranca. Pel que fa a les del període que ens ocupa, diferents detalls com l'escut de la vila coronat o les ales plegades de l'àliga, ens situen les imatges a finals dels anys vint; en tot cas, anteriors a la proclamació de la República, l'any 1931. La mateixes imatges on apareixen els castells ajuden a concretar l'any: per les construccions que es veuen, el fet que apareguin dues colles actuant alhora i que vagin uniformades situa la filmació per la Festa Major vilafranquina del 1930. Les cròniques del moment informen que la Colla Vella de Valls completava el tres i el quatre de set, la torre de sis, el pilar de cinc i el tres de sis per sota, mentre que la Nova feia el mateix amb amb aquests tres darrers castells, però queia amb el tres i quatre de set.

En les imatges conservades, hi podem observar, en primer lloc, un pilar de quatre caminant pel carrer de Santa Maria, filmat des d'un balcó. La resta estan preses també des d'un balcó, però de la mateixa façana de l'ajuntament, probablement del que avui dia se situen els administradors. La imatge que, al nostre parer, té més importància

és aquella on es veu com les dues colles alcen el tres de set simultàniament, ja que és l'única que actualment es conserva d'aquesta singularitat perduda precisament l'any següent, el 1931. El tres situat en primer pla es va descarregar, mentre que el que està en segon terme cau amb els dosos col·locats. Això, junt amb el fet que la primera colla porta les camises amb un to més clar que la que li cau el castell, ens confirma tot el que sabíem: que la primera és la Colla Vella uniformada amb el color rosat, mentre que la que fa llenya, amb camises vermelles, és la Nova, coincidint amb la relació de castells que havíem exposat unes ratlles més amunt.

En l'escena següent, s'hi observa en primer pla un quatre de set, i al seu darrere els segons d'un tres de set. La seqüència es talla i quan es torna a reprendre, en el quatre ja baixen els terços, mentre que en el tres s'hi col·loquen els dosos. En la tercera escena es veu una torre de sis que es descarrega en primer terme, mentre apareixen dos segons a la pinya de la Colla Nova. En el quart i últim pla, es filma el pilar de cinc al balcó de la Colla Vella mentre la Nova completa un tres de sis que, per la relació que hem vist, es tracta de l'aixecat per sota.

1930, POBLET

Primera d'una sèrie de tres filmacions recuperades pels volts dels noranta, trobades en un centre excursionista de Barcelona i restaurades per tècnics de TV3. Els membres del Grup de Diables de Tarragona van fer públiques les imatges per les Festes de Santa Tecla tarragonines el 1991. El material recuperat dura uns 20 minuts, la cinta és de 9,5 mil·límetres i hi apareixen imatges de castells preses en tres llocs diferents: Poblet, Tarragona i l'Arboç del Penedès. Actualment, l'original és dipositat a la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya. A l'exterior de la llauna on es guarda la cinta hi apareix el nom del vallenc Francesc Blasi i Vallespinosa, gran aficionat casteller i un dels primers autors de llibres sobre castells, com a director de les filmacions. L'Arxiu Municipal de Valls en guarda una còpia amb suport de vídeo.

El monestir de Santa Maria de Poblet és un d'aquests tres llocs. Després de la projecció al local de la Colla Vella dels Xiquets de Valls, diferents castellers veterans hi van identificar diversos components d'aquesta mateixa agrupació dels anys trenta: Jaume Borràs, Rafael Grivé, Àngel Tondo, Josep M. Esteve, etc. (*La Veu de la Colla Vella*, març 1992).

La datació exacta d'aquesta filmació la podem donar a conèixer avui per primer cop gràcies a la col·laboració de l'arxiver vallenc Jep Martí, que ens ha facilitat dos retalls de premsa local vallenga que ho aclareixen. El primer anuncia els actes preparats arran d'un aplec per celebrar a Poblet i organitzat per la Confederació Regional de la Sastreria de Catalunya i la Federació de Mestres Sastres de Tarragona el diumenge dia 21 de setembre del 1930, on s'anuncia una audició de sardanes i l'actuació de la "Colla Vella de Rabassó dels aplaudits Xiquets de Valls" (*La Crònica de Valls*, 20-9-1930). El segon retall és trobat al número següent del mateix setmanari, del 27 de setembre, on confirma la celebració de l'aplec a Poblet i dels seus actes

programats, entre els quals hi ha l'actuació castellera de la Colla Vella, que, segons diu l'al·ludit retall, "levantaron las torres de sis y el pilà de cinc".

De la pel·lícula recuperada és prou interessant veure les imatges de castellers perfectament identificables (com així ha estat, ja ho hem vist). Les construccions que es poden veure són un quatre de sis, un tres de sis, el pilar de cinc i un altre tres de sis, és a dir, els castells citats a la crònica del moment. D'aquell dia també es conserven almenys un parell de fotografies, publicades a l'obra *Món casteller* (vol. I, p. 317), on apareix un tres de sis i el pilar de cinc.

1930, TARRAGONA

La segona de les pel·lícules recuperades a què feiem al·lusió pertany a la Festa Major de Tarragona del 1930. A la filmació, a més d'altres elements del seguici, es pot visionar l'actuació dels Xiquets de Tarragona el dia central de la festa, davant l'ajuntament, amb el quatre de set, la torre de sis, un pilar de cinc que cau un cop carregat i un tres de set. Aquests castells van representar la millor actuació fins llavors dels Xiquets tarragonins fundats quatre anys abans. La càmera estava situada a peu de plaça. Entre les imatges també és important destacar l'aparició dels grallers vendrellencs Els Romeas, amb el Ton Francàs al timbal en una de les seves darreres sortides, ja que que al cap de poc més de dos mesos morí a Barcelona.

1932, VALLS

El mes de febrer del 1992 el vallenc i membre de la Colla Vella Pere Rodon Pairoto va fer donació a l'Arxiu Municipal de Valls d'una pel·lícula on apareix una actuació castellera a la plaça del Blat val·lenca. La filmació és atribuïda al fotògraf val·lenc Agustí Gurí, tot i que el càmera fou el seu col·laborador Jaume Guasch. Les preses estan fetes des de dos angles diferents, no sabem si pel canvi d'ubicació de la càmera o pel fet que tots dos —Gurí i Guasch— disposessin d'una càmera. Al seu moment la cinta es va datar entre el 1932 i 1934, amb la possibilitat que fos l'actuació de Sant Joan del 1932. Pel castells filmats, podem afirmar avui que es tracta, efectivament, d'aquesta diada de Festa Major del 1932.

A les imatges s'hi pot visionar un quatre de set, una torre de sis on un dels dosos fa la figuereta, un pilar de cinc on el quart baixa per la part del davant, un tres de set i un tres de sis aixecat per sota, que, per la posició a la plaça, pertanyen a la colla Vella, i un quatre de set i un cinc de set de la Colla Nova. Amb aquesta combinació de construccions es data la cinta, com hem dit, per Sant Joan del 1932.

1932, L'ARBOÇ DEL PENEDÈS

Tercera i darrera pel·lícula de les dirigides per Francesc Blasi, recuperada cap als noranta i divulgada pel Grup de Diables de Tarragona. Es tracta de la històrica actuació de la Festa Major de l'Arboç del 1932, on la Colla Vella dels Xiquets de

Valls va recuperar dos grans castells absents de les places des de feia gairebé trenta anys: la torre de set descarregada i el quatre de vuit carregat. L'expectació creada a l'entorn d'aquesta actuació fou de tal magnitud que a data d'avui s'ha pogut localitzar un total de sis fotografies de l'esmentat quatre de vuit, una quantitat de càmeres excepcional per aquells anys i a les quals s'ha d'afegir la filmadora o les filmadores que també van enregistrar l'esdeveniment.

La quantitat de castells filmats aquell dia és important: fins a vuit construccions. L'inconvenient, però, és la seva escassa qualitat: o bé apareix sols una part del castell, o bé el càmera s'interessava per elements aliens a la construcció, o s'enregistrava un moment molt concret del castell i prou.

Malgrat això, es pot veure la caiguda d'un pilar de cinc i una torre de sis amb figuereta de la Colla Nova dels Xiquets de Valls; un pilar de cinc amb figuereta, filigrana avui desapareguda del repertori de les colles, un parell de tresos de set (suposem que els respectius aixecats per sota de les dues colles vallenques), un intent del tres de set per sota de la Colla Vella, el cinc de set de la Nova i la joia de la corona, el quatre de vuit carregat de la Colla Vella.

1933, GRÀCIA (BARCELONA)

Amb el títol *Fiesta Mayor de Gracia (Barcelona). Agosto 1933*, la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya guarda una cinta de 46,20 metres amb format 35 mil·límetres. El crèdit final du la indicació "Distribuida por Atlantic Films. Barcelona-Valencia-Sevilla" i hi apareixen diferents aspectes de la típica festa major gracienc celebrada a l'entorn de la Mare de Déu d'Agost.

Pel que fa als castells, dissortadament tan sols apareix un pilar de quatre girat. Hi observem que el segon no porta camisa de casteller com els altres dos components visibles del pilar, que van uniformats amb un to fosc que recorda el vermell quan és fotografiat en blanc i negre. Pel que sabem ara, en aquella festa major hi va actuar la colla castellera formada al mateix barri gracienc l'any abans amb el nom de Xiquets de Barcelona.

1933 i 1934, IGUALADA

Localitzada també a la Filmoteca de la Generalitat, la cinta té una llargada de 95 metres amb format 9,5 mil·límetres. Procedeix de la col·lecció Josep Castellort i Ferrer i el seu director és Josep Castaño. Porta per títol *Festa Major 1933 a Igualada*.

Les imatges recullen diferents aspectes de la festa major igualadina, però els castells ocupen bona part del metratge. S'intercalen imatges dels diables i dels gegants entre castell i castell. La càmera està situada en una bona posició i les construccions apareixen filmades en la seva totalitat.

Els castells visionats són el quatre de set amb agulla, la torre de sis, el pilar de cinc, el cinc de set i el tres de set aixecat per sota, que cau sense que es pugui apreciar si s'arriba a coronar o no. Aquesta relació coincideix amb els castells que sabem

que va alçar la Colla Nova dels Xiquets de Valls el 25 d'agost del 1933 a Igualada, i podem afegir que el tres de set per sota no es va arribar a carregar malgrat ésser intentat dos cops. El to fosc de les camises confirma el color vermell que duïen els vallencs de la Colla Nova.

Ara bé, a la mateixa cinta hi apareixen unes altres imatges preses des d'una càmera col·locada a peu de plaça de la mateixa ciutat igualadina. S'hi pot veure un altre cinc de set en el moment que es carrega, una torre de set fins que l'enganxa acaba de traspasar i un pilar de cinc al balcó on s'enfilen tots els components menys el segon.

Aquestes imatges no corresponen a la mateixa actuació del 1933, entre molts altres detalls perquè la torre de set filmada correspon a l'actuació del 1934, l'única torre d'aquesta alçada que Igualada va veure abans del 1936.

Les antigues pel·lícules i filmacions castelleres es presenten, doncs, com una nova i fins ara poc utilitzada eina de treball que cal tenir en compte per extreure noves dades, algunes fins i tot desconegudes, sobre la història dels castells.

Aquest ha estat, doncs, el repàs de les filmacions desaparegudes i també de les recuperades de l'època d'or del cinema en blanc i negre. El 1939 els llampants colors del llargmetratge *Allò que el vent s'endugué* van iniciar una nova època per al cinema... i, també aquell any, s'iniciava un nou rumb per als castells. *The End*.